

Lagutskottets betänkande

1982/83:19

om partssammansatta domstolar

Ärendet

I betänkandet behandlar utskottet fyra motionsyrkanden vari tas upp frågor om partssammansatta domstolars funktion och sammansättning.

I *motion 1981/82:1712* av Torkel Lindahl och Gertrud Hedberg (båda fp) yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om en utredning av partssammansatta domstolar i enlighet med vad som anförts i motionen.

I *motion 1981/82:2065* av Gösta Bohman m. fl. (m) yrkas att riksdagen begär att regeringen gör en översyn av systemet med partssammansatta hyresnämnder och bostadsdomstol.

I *motion 1982/83:362* av Ulf Adelsohn m. fl. (m) yrkas – såvitt nu är i fråga – 2. att riksdagen hos regeringen anholder om förslag till ändring av § 5 i *Lag om bostadsdomstol* (1974:1082) och § 2 i *Lag om arrendenämnder och hyresnämnder* (1973:188) så att nämnda instanser ges en sammansättning utan intresseledamöter.

I *motion 1982/83:2159* av Bertil Lidgard m. fl. (m) yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära en utvärdering särskilt med avseende på partsrepresentanternas inställning till den egna uppdragsgivarens intresse.

Utskottet har inhämtat yttranden över motion 1981/82:1712 från näringsutskottet och arbetsmarknadsutskottet. Yttrandena, NU 1982/83:1 y och AU 1982/83:1 y, har fogats till betänkandet som *bilaga 1* resp. *bilaga 2*.

Motionsmotiveringar

I *motion 1981/82:1712* anför motionärerna att partssammansatta domstolar, som t. ex. arbetsdomstolen, hyresnämnderna och bostadsdomstolen, till synes har fungerat väl när det har gällt att lösa tvister mellan parter som är representerade i domstolen. Motionärerna menar att det under senare år har blivit allt vanligare att en tredje part – en part som inte är representerad i domstolen – har legat i tvist med någon eller några av parterna som ingår i domstolen. Enligt motionärerna har en sådan tredje part haft märkbart svårt att få rätt hos domstolen och det finns i dessa fall skäl att tala om att domstolen har varit jävig. För att höja och skydda rättssäkerheten anser motionärerna att man bör se över de partssammansatta domstolarnas funktion och sammansättning i olika typer av mål.

Motionärerna i *motion 1982/83:2159* (motivering i motion 1982/83:2158)

hänvisar till att partssammansatta domstolar instiftats på flera rättsområden alltsedan arbetsdomstolens tillkomst vid slutet av 1920-talet. Det har enligt motionärerna ibland gjorts gällande att de av parterna utsedda domarna har kommit att inta ståndpunkter som uppfattas stå i överensstämmelse med de egna partsintressena och att de sålunda inte har agerat med den objektivitet som bör prägla domstols arbete. För rättslivet är det, anför motionärerna, av avgörande betydelse att allmänheten uppfattar domstolarna såsom fullständigt opåverkade av den politiska kraften. Motionärerna menar att partssammansatta domstolar har starkt korporativa drag och saknar den för övriga domstolar obundna ställningen samt att de har en starkt konserverande effekt på organisationsstrukturen inom resp. ämnesområde. Både principiella och sakliga skäl talar således enligt motionärerna för att dessa domstolar ges en annan och från parterna mer fristående sammansättning.

Liknande kritiska synpunkter framförs av motionärerna i *motionerna 1981/82:2065 och 1982/83:362* (motiveringar i motionerna 1981/82:2018 resp. 1982/83:360) såvitt avser hyresnämndernas och bostadsdomstolens sammansättning. Kritiken tas upp i samband med att motionärerna i de båda motionerna diskuterar hyresförhandlingslagen och Hyresgästernas riksförbunds ställning. Enligt motionärerna är det uppenbart att förarbetena till hyresförhandlingslagen, tillsammans med den tolkning som de partssammansatta prövningsinstanserna har gjort, har lett till att hyresgästföreningens monopol har utvidgats till att gälla hela hyresmarknaden, något som motionärerna finner helt oacceptabelt.

Gällande ordning

Arbetsdomstolen

Arbetsdomstolen inrättades den 1 januari 1929. Dess verksamhetsområde och sammansättning regleras numera i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister. Enligt denna lag skall arbetsdomstolen som första domstol i huvudsak ta upp och avgöra tvister som väcks av arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation eller av arbetsgivare som själv slutit kollektivavtal, om målet gäller 1. tvist om kollektivavtal eller annan arbetstvist som avses i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet eller 2. arbetstvist i övrigt under förutsättning att kollektivavtal gäller mellan parterna eller att enskild arbetstagarare som berörs av tvisten sysselsätts i arbete som avses med kollektivavtal vilket arbetsgivaren är bunden av. Arbetsdomstolen är också överrätt i arbetstvister som enligt särskilda bestämmelser skall handläggas av tingsrätt. Arbetsdomstolens domar eller beslut kan inte överklagas.

Arbetsdomstolen består av högst tre ordförande, högst tre vice ordförande samt 16 andra ledamöter. Ordförande, vice ordförande och tre andra ledamöter utses av regeringen bland personer som inte kan anses företräda arbetsgivar- eller arbetstagarintressen. Ordförande och vice ordförande skall

vara lagkunniga och erfarna i domarvärv. De tre andra ledamöterna skall ha särskild insikt i förhållandena på arbetsmarknaden. Övriga 13 ledamöter utses av regeringen enligt följande:

- fyra efter förslag av Svenska arbetsgivareföreningen,
- en efter förslag av Svenska kommunförbundet,
- en efter förslag av Landstingsförbundet,
- en såsom representant för staten som arbetsgivare,
- fyra efter förslag av Landsorganisationen i Sverige,
- två efter förslag av Tjänstemännens centralorganisation.

För var och en av de ordinarie ledamöterna (utom domstolens tre ordförande) skall finnas högst tre ersättare. De utses i samma ordning som ledamöterna med det undantaget att Centralorganisationen SACO/SR har rätt att föreslå två av ersättarna för de ledamöter som utses efter förslag av TCO.

Arbetsdomstolen är domför med ordförande samt högst sex och lägst fyra andra ledamöter. Av de ledamöter som inte företräder arbetsgivar- eller arbetstagarintressen får då delta högst tre och lägst en. Av övriga ledamöter deltar högst fyra och lägst två, lika många för vardera arbetsgivarsidan och arbetstagersidan. Normalt är arbetsdomstolen i sin dömande verksamhet sammansatt av sju ledamöter, nämligen ordförande, vice ordförande och en tredje ledamot samt två från arbetsgivarsidan och två från arbetstagersidan. Rättegångsbalkens regler om domarjäv gäller även vid arbetsdomstolen.

Marknadsdomstolen

Marknadsdomstolen tillkom den 1 januari 1971 då lagen om otillbörlig marknadsföring trädde i kraft. Domstolen benämndes till utgången av år 1972 marknadsrådet. Marknadsdomstolen övertog också de uppgifter enligt lagen (1953:603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet (konkurrensbegränsningslagen) som tidigare ålåg näringsfrihetsrådet, vilket hade inrättats enligt beslut år 1953.

Marknadsdomstolen handlägger ärenden enligt konkurrenslagen (1982:729) – vilken den 1 januari 1983 har ersatt den ovan nämnda konkurrensbegränsningslagen –, ärenden enligt marknadsföringslagen (1975:1418) och ärenden enligt lagen (1971:112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor (avtalsvillkorlagen). Förfarandet i marknadsdomstolen regleras genom dessa lagar och genom lagen (1970:417) om marknadsdomstol m. m. Utom såvitt gäller beslut som skall prövas av regeringen är marknadsdomstolen slutinstans i samtliga ärenden.

Marknadsdomstolen består av ordförande och vice ordförande samt tio andra ledamöter. För varje ledamot utom ordföranden skall finnas en eller flera ersättare. Alla utses för viss tid av regeringen. Ordföranden och vice ordföranden skall vara lagkunniga och erfarna i domarvärv. Fyra av de andra ledamöterna är särskilda ledamöter, tre för ärenden om konkurrensbegräns-

ning och en för ärenden om marknadsföring och ärenden om oskäligen avtalsvillkor. Den sistnämnde skall ha särskild insikt i konsumentfrågor. Av de tre ledamöterna för ärenden om konkurrensbegränsning skall en vara lagkunnig och erfaren i domarvärv och två ha särskild insikt i näringslivets förhållanden. Av övriga ledamöter skall tre utses bland företrädare för företagarentressen och tre bland företrädare för konsument- och löntagarentressen. Ordföranden, vice ordföranden och de särskilda ledamöterna får däremot inte utses bland personer som kan anses företräda sådana intressen.

Marknadsdomstolen är beslutsför när ordföranden och fyra andra ledamöter är närvarande. I beslut skall delta lika antal ledamöter som företräder företagarentressen samt konsument- och löntagarentressen, dvs. en, två eller tre av vardera kategorin. Av de särskilda ledamöterna deltar endast den eller de som har utsetts för sådant ärende som det är fråga om. Antalet ledamöter som deltar i ett beslut kan sålunda variera från elva till fem. Som marknadsdomstolens beslut gäller den mening varom de flesta ledamöter förenar sig; vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst. Bestämmelserna i rättegångsbalken om jäv mot domare äger motsvarande tillämpning på ledamot i marknadsdomstolen.

Ärenden enligt konkurrenslagen tas upp efter ansökan av näringsfrihetsombudsmannen (NO). Enligt marknadsföringslagen och avtalsvillkorlagen är det på motsvarande sätt konsumentombudsmannen (KO) som för talan. Om NO eller KO för visst fall beslutar att inte göra ansökan finns i andra hand talerätt för sammanslutningar av konsument, löntagare eller näringsidkare. I fråga om konkurrensbegränsning resp. otillbörlig marknadsföring har även näringsidkare som berörs därav en sådan subsidiär talerätt.

Hyresnämnder, arrendenämnder och bostadsdomstolen

Statliga, regionala *hyresnämnder* inrättades den 1 januari 1969 i samband med en genomgripande reform av de allmänna bestämmelserna om hyra. Dessa hyresbestämmelser, som allmänt och av utskottet i det följande kallas för hyreslagen, ingick då som 3 kap. i lagen (1907:36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom. Utan större ändringar i sak fördes sedan hyresbestämmelserna över från lagen om nyttjanderätt till fast egendom till 12 kap. jordabalken, vilken trädde i kraft den 1 januari 1972. Hyresnämndernas uppgifter och sammansättning regleras i lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder (nämndlagen).

Hyresnämnden har till uppgift att medla i hyres- och bostadsrättstvister. På hyresnämnden har vidare lagts att pröva vissa hyrestvister enligt hyreslagen samt frågor enligt bostadsrättslagen (1971:479), bostadsförvaltningslagen (1977:792), bostadssaneringslagen (1973:531), hyresförhandlingslagen (1978:304), lagen (1975:1132) om förvärv av hyresfastighet m. m., bostadsanvisningslagen (1980:94) och lagen (1982:352) om rätt till fastighetsförvärv

för ombildning till bostadsrätt. Hyresnämnden skall också vara skiljenämnd i hyres- eller bostadsrättstvister.

Enligt 5 § nämndlagen består hyresnämnd av en lagfaren ordförande och två andra ledamöter, av vilka den ene skall vara väl förtrogen med förvaltning av hyresfastigheter och den andre vara väl förtrogen med bostadshyresgästers förhållanden. När ett ärende inför hyresnämnden rör bostadsrättsfastighet skall den förstnämnda intresseledamoten bytas ut mot en ledamot som är väl förtrogen med förvaltning av bostadsrättsfastigheter.

Rör ett ärende annan lägenhet än bostadslägenhet skall intresseledamoten på bostadshyresgästsidan ersättas av en ledamot som är väl förtrogen med näringsidkande hyresgästers förhållanden. För ledamot skall finnas en eller flera ersättare.

Innan annan ledamot än ordförande förordnas skall sådan riksorganisation av fastighetsägare, hyresgäster, bostadsrättshavare eller näringsidkare som med hänsyn till medlemsantal, verksamhet och övriga omständigheter kan anses väl företräda den intressegrupp som det är fråga om beredas tillfälle att avge förslag.

Arrendenämnderna i dess nuvarande utformning tillskapades vid införandet av jordabalken. De är uppbyggda efter förebild av hyresnämnderna och deras uppgifter och sammansättning regleras som framgår ovan också i nämndlagen.

Arrendenämnden skall medla samt vara skiljenämnd i arrendetvister. Nämnden skall också pröva bl. a. tvister om förlängning av arrendeavtal.

Enligt 2 § nämndlagen består arrendenämnden av en lagfaren ordförande och två andra ledamöter. Av sistnämnda två ledamöter skall den ene såsom ägare av jordbruksfastighet eller på liknande sätt ha förvärvat erfarenhet av arrendeförhållanden och den andre vara jordbruksarrendator eller, när ärendet rör bostadsarrende, bostadsarrendator. För ledamot skall finnas en eller flera ersättare.

Under samma förutsättningar som gäller beträffande hyresnämnderna skall riksorganisation av jordägare eller arrendatorer beredas tillfälle att avge förslag innan annan ledamot än ordförande förordnas.

Varken *hyresnämnd* eller *arrendenämnd* är domstol i egentlig mening. De får närmast ses som förvaltningsmyndigheter. Ger inte nämndlagen ledning vid förfarandet i nämnderna, tillämpas förvaltningslagen (1971:290). Dock finns i nämndlagen en uttrycklig bestämmelse om att rättegångsbalkens bestämmelser om jäv mot domare äger motsvarande tillämpning på ledamot i nämnd.

Bostadsdomstolen inrättades den 1 juli 1975 som en central överinstans för ärenden som behandlats av hyresnämnd. Dessförinnan var systemet för fullföljd av talan mot hyresnämnds avgörande inte enhetligt reglerat. Det var för att komma till rätta med den bristande enhetlighet i rättstillämpningen som blivit en följd av den splittrade fullföljdsordningen som bostadsdomsto-

len tillkom. Bostadsdomstolens verksamhetsområde och sammansättning regleras i lagen (1974:1082) om bostadsdomstol. Enligt lagen skall bostadsdomstolen ta upp besvär mot hyresnämnds beslut enligt vad som föreskrivs i lag eller annan författning. Bostadsdomstolens avgöranden kan inte överklagas.

Bostadsdomstolen skall enligt 5 § lagen om bostadsdomstol bestå av minst tre ledamöter som är lagkunniga och erfarna i domarvärv (lagfarna ledamöter). Vidare skall ingå en teknisk ledamot, dvs. en ledamot med teknisk utbildning och erfarenhet av värderings- eller byggnadsteknik. Därutöver skall finnas högst tolv ledamöter med särskild sakkunskap om förhållandena på bostadsmarknaden (intresseledamöter).

Regeringen förordnar ledamöterna i domstolen och en eller flera ersättare för annan ledamot än lagfaren ledamot. Lagfaren ledamot och teknisk ledamot får inte förordnas bland personer som kan anses företräda fastighetsägares, hyresgästers eller bostadsrättshavares intressen. Innan intresseledamot förordnas skall sådan riksorganisation av fastighetsägare, bostadsrättsföreningar, hyresgäster, bostadsrättshavare eller näringsidkare som med hänsyn till medlemsantal, verksamhet och övriga omständigheter kan anses väl företräda den intressegrupp som det är fråga om beredas tillfälle att avge förslag.

Bostadsdomstolen är domför antingen med sju ledamöter (den större sammansättningen) eller med fyra ledamöter (den mindre sammansättningen). Domstolen upphör att vara domför i den mindre sammansättningen, om någon av ledamöterna påkallar att målet skall prövas i den större sammansättningen. Sammanträder domstolen med sju ledamöter skall tre av dem vara lagfarna och fyra av dem vara intresseledamöter. Sammanträder domstolen i den mindre sammansättningen skall två av ledamöterna vara lagfarna och två vara intresseledamöter. När domstolen sammanträder i den större sammansättningen kan intresseledamöterna överrösta de lagfarna ledamöterna. I den mindre sammansättningen blir – om två röstar för ett avgörande och två emot – ordförandens röst utslagsgivande.

Uppsättningen av intresseledamöter blir olika beroende på målets beskaffenhet. När domstolen skall avgöra mål i den större sammansättningen skall på fastighetsägarsidan delta två företrädare för allmännyttiga bostadsföretag, enskilda fastighetsägare eller bostadsrättsföreningar beroende på vad slags fastighet tvisten rör. På hyresgästsidan skall delta två intresseledamöter som är väl förtrogna med bostadshyresgästers förhållanden eller, vid prövning av fråga som rör hyresrätt till lokal, näringsidkande hyresgästers förhållanden. I bostadsrättstvister ersätts dessa intresseledamöter av sådana intresseledamöter som är väl förtrogna med bostadsrättshavares förhållanden.

Den tekniska ledamoten skall delta i stället för lagfaren ledamot, om ärendets beskaffenhet eller annat särskilt skäl föranleder det.

Rättegångsbalkens bestämmelser om domarjäv äger motsvarande tillämpning på ledamot i bostadsdomstolen.

Tidigare behandling

Arbetsdomstolen

Innan arbetsdomstolen inrättades hade genom en lag från år 1920 funnits ett statligt organ, centrala skiljenämnden, för avgörande av vissa tvister på grund av kollektivavtal. Förutsättningen för att skiljenämnden skulle ta upp frågor om kollektivavtals rätta innebörd och tillämpning var att i avtalet eller på annat sätt genom överenskommelse mellan parterna föreskrivits att frågan skulle hänskjutas till nämnden. Centrala skiljenämnden bestod av sju ledamöter, varav tre var ledamöter som inte kunde anses företräda arbetsgivar- eller arbetstagarintressen och fyra andra ledamöter av vilka två utsågs av svenska arbetsgivarföreningarnas förtroenderåd och två av landsorganisationen. I övrigt kunde tvisterna handläggas antingen vid allmän domstol eller av särskilda skiljedomare. Det ansågs som en brist att det inte fanns en praktiskt användbar form för avgörande vid domstol av tvister om tolkning och tillämpning av kollektivavtal. Av flera skäl hade parterna undvikit att vända sig till allmän domstol för att lösa tvisterna. Arbetsdomstolen inrättades således och fick en sammansättning efter mönster från centrala skiljenämnden (prop. 1928:39, 2 LU 1928:36). Enligt förarbetena var det av särskild vikt att domstolen sammansattes på sådant sätt att garanti skapades för ett rättvist och sakkunnigt bedömande av tvistefrågorna. Till ledamöterna i domstolen borde utses personer som var kända för övöld och skicklighet. Dessutom skulle beaktas att domstolen erhöll tillgång till beprövad sakkunskap rörande arbetsmarknaden och där bestående avtalsförhållanden. I propositionen framhölls bl. a. att det inte var avsikten att parterna skulle erhålla ett slags intesserepresentation i domstolen. De efter förslag utsedda domstolsledamöterna skulle företräda de på ömse sidor rådande åskådningarna i arbets- och avtalsfrågor. De skulle inte tjänstgöra som talesmän för de i varje tvist deltagande parterna. Med hänsyn härtill ansågs det lämpligast att endast de befintliga huvudorganisationerna tillerkändes förslagsrätt, en ordning som visat sig fungera tillfredsställande när det gällde centrala skiljenämnden.

Som framgår av arbetsmarknadsutskottets yttrande AU 1982/83:1 y (bilaga 2 till betänkandet) över en av de nu aktuella motionerna prövades frågan om arbetsdomstolens sammansättning också vid tillkomsten av 1974 års lag om rättegången i arbetstvister (prop. 1974:77). Föredragande departementschefen anförde bl. a. att den blandade sammansättningen i arbetsdomstolen av ämbetsmannaledamöter och framträdande företrädare för arbetsmarknadsorganisationerna visat sig ändamålsenlig. Domstolen har enligt departementschefen genom sin sammansättning kunnat uppträda med den auktoritet som är nödvändig för att dess avgöranden skall vinna allmän efterföljd på arbetsmarknaden. Anledning att gå ifrån denna ordning fanns inte. Beträffande frågan om vilka organisationer som skulle ha rätt att föreslå ledamöter i domstolen framfördes önskemål om att dittills orepresenterade

huvudorganisationer på både arbetsgivar- och arbetstagsidan skulle få rätt att bli företrädare i domstolen. Dessa önskemål avvisades emellertid i propositionen med hänvisning bl. a. till de överväganden som låg till grund vid domstolens inrättande. Därutöver ansågs det önskvärt att arbetsdomstolens sammansättning inte växlar från mål till mål utan hålls så konstant som möjligt för att säkra kontinuiteten i dömandet. Detta ledde enligt departementschefen till att endast ett fåtal organisationer kunde bli representerade i domstolen. Vid valet mellan organisationerna fick deras representativa bredd fälla utslaget. Hänsyn togs i det sammanhanget också till att dessa organisationer även utanför domstolen påverkar rättsbildningen på arbetsmarknaden. Det ansågs slutligen både naturligt och lämpligt att omfattningen av representationen svarar mot det antal mål som kommer från motsvarande sektor på arbetsmarknaden.

Marknadsdomstolen

En utförlig redogörelse för bakgrunden till marknadsdomstolens sammansättning och frågor i anslutning härtill finns i näringsutskottets yttrande NU 1982/83:1 y (bilaga 1 till betänkandet). Här kan endast nämnas följande.

Då näringsfrihetsrådet inrättades ansågs det vara av vikt att såväl beprövad domarerfarenhet som ekonomisk sakkunskap skulle finnas företrädd i rådet (prop. 1953:103). För att rådet skulle få förankring i de kretsar som närmast berördes av dess verksamhet borde inom rådet också finnas företrädare för såväl näringslivet som konsumenterna. Näringslivets representanter skulle enligt propositionen inte uppfattas som representanter för de olika näringsgrenarnas särintressen. Företrädarna för de allmänna konsument- och löntagarintressena borde dels hämtas från konsumentkooperationen, dels i övrigt vara personer med förankring i de stora löntagarorganisationerna.

Marknadsrådets – numera marknadsdomstolens – sammansättning behandlades i den proposition (prop. 1970:57) som innehöll förslag till lagstiftning om otillbörlig marknadsföring. Den enda principiella nyheten vid jämförelse med näringsfrihetsrådet var att en särskild ledamot med inriktning på konsumentfrågor tillkom. Föredragande departementschefen uttalade bl. a. att den inriktning på etiska normer som skulle prägla bedömningen av marknadsföringsärendena gjorde det angeläget att vid handläggningen av dem ha ett starkt inslag av representanter för konsumenternas och näringslivets intressen. Beträffande näringsidkarrepresentanternas funktion i marknadsrådet anförde departementschefen bl. a. att deras uppgift var att tillföra rådet kännedom om de värderingar som rådde inom näringslivet i allmänhet. Det var genom dessa ledamöter som näringslivet skulle få inflytande på rättsbildningen.

Genom beslut år 1982 tillfördes marknadsdomstolen ytterligare två särskilda ledamöter för konkurrensfrågor (prop. 1981/82:165 och 195).

Näringsutskottet behandlade hösten 1978 (NU 1978/79:6) en motion om förstärkning av konsument- och löntagarintressenas representation i marknadsdomstolen. I betänkandet redovisades en undersökning av reservationer i marknadsdomstolen under tiden 1971–juni 1978. Näringsutskottet anförde bl. a. att genomgången av reservationerna tydde dels på att marknadsdomstolens avgöranden präglades av en betydande enighet, dels på att förekommande reservationer snarare var uttryck för individuella bedömningar än för kollektiva reaktioner av intresserepresentanter. Utskottet betonade att detta måste betraktas som tillfredsställande. Det fick nämligen enligt utskottet anses stå i god överensstämmelse med förarbetena till lagen om marknadsdomstol m. m. och med vedertagen uppfattning, om man på marknadsdomstolen applicerade vad föredragande departementschefen i propositionen år 1974 om inrättande av bostadsdomstolen uttalat om intresseledamöterna i denna. Motionen avstyrktes av utskottet och avslogs av riksdagen.

Hyresnämnder, arrendenämnder och bostadsdomstolen

När de nuvarande hyresnämnderna inrättades år 1968 underströk föredragande departementschefen (prop. 1967:141) betydelsen av att hyresmarknaden tillfördes en kvalificerad, statlig nämndorganisation som i relativt obundna former kunde vara verksam för att bilägga hyrestvister, innan de drogs inför domstol. Stor vikt lades vid att hyrestvisterna ofta kräver ett relativt snabbt avgörande. Betydelse tillmättes också kostnadssynpunkten.

I 1974 års lagstiftningsärende om inrättande av bostadsdomstolen (prop. 1974:151, LU 1974:36) framhöll föredragande departementschefen bl. a. att det av handläggningsregler tämligen obundna hyresnämndsförfarandet utan tvivel lett till att hyrestvisterna i första instans kunnat lösas förhållandevis enkelt, snabbt och billigt. Som regel hade också parterna godtagit hyresnämndernas avgöranden. Inte minst vid behandlingen av de ofta ganska komplicerade bruksvärdemålen hade det informella förfarandet vid hyresnämnderna under medverkan av företrädare för hyresmarknadens partsorganisationer visat sig ändamålsenligt, anförde departementschefen. Där emot kunde enligt propositionen erfarenheterna av den gällande ordningen för överprövning av hyresnämndernas avgöranden inte anses ha varit lika positiva. Förslag lades därför fram om en central överinstans, bostadsdomstolen. Såvitt gällde domstolens sammansättning framhöll departementschefen bl. a. att intresseledamöterna inte är och inte skall uppfattas som intresserepresentanter i egentlig mening, dvs. som företrädare för endera partens intressen. De är meddomare som har att företa en objektiv bedömning av samtliga fakta i målet utifrån sina särskilda kunskaper och erfarenheter.

Lagutskottet konstaterade i sitt av riksdagen godkända betänkande (LU

1974:36) att kritiken mot den dåvarande instans- och fullföljdsordningen var befogad och att en reform således var nödvändig. Utskottet uttalade vidare att en utgångspunkt för en hyresprocessreform måste vara att det avsteg från principen om ett sammanhållet domstolsväsende som gjordes år 1968 genom inrättandet av de statliga hyresnämnderna skulle bestå även i fortsättningen. Som framhölls i propositionen hade de statliga hyresnämnderna visat sig fungera väl. Att ändra grundläggande förutsättningar för nämndernas organisation fann utskottet under sådana förhållanden knappast böra komma i fråga. En annan utgångspunkt för reformen måste enligt utskottets mening vara att även den nya överinstansen borde bygga på partsorganisationernas medverkan i rättsskipningen. Det hade enligt utskottet visat sig värdefullt att den sakkunskap och erfarenhet som fanns representerad hos hyresmarknadens organisationer i största möjliga utsträckning utnyttjades vid prövning av hyrestvister. Utskottet erinrade vidare om att partsrepresentation förekom i statens hyresråd. När i samband med hyresregleringens avskaffande hyresrådet skulle avvecklas var det enligt utskottets mening ofrånkomligt att man försäkrade sig om en fortsatt medverkan från partsorganisationernas sida vid uppbyggandet av den nya centrala överinstansen. En sådan medverkan ledde fram till att den nya överinstansen måste få karaktären av specialdomstol.

Utskottet prövade också frågan om bostadsdomstolens sammansättning. I motioner framfördes farhågor för att intresseledamöterna skulle känna sig bundna av de generella överenskommelser som träffas på hyresmarknaden och att det därför kunde bli svårt för enskilda personer, som inte var medlemmar av intresseorganisationerna, att få gehör i den föreslagna domstolen för en fråga om de centrala överenskommelserna avvikande uppfattning. Med hänsyn härtill yrkades i några av motionerna avslag på förslaget om inrättandet av en bostadsdomstol och i en motion att domstolen skulle ha en sammansättning som gav majoritet åt de lagfarna ledamöterna. Utskottet framhöll att förslaget i propositionen anslöt sig till vad som sedan länge gällde beträffande arbetsdomstolen och som också hade gällt i fråga om statens hyresråd. Erfarenheterna av den ordning som gällt för dessa hade varit goda. Utskottet påpekade att uttrycket intresseledamot självfallet inte betydde att sådan ledamot i sin dömande verksamhet skulle känna sig bunden till det intresse som han kunde sägas representera. Intresseledamöterna var utsedda för att tillföra domstolen fackkunskap och ge domstolen en särskild förankring hos bostadsmarknadens organisationer och de hade ställning som självständiga domare i en kollegial domstol. Utskottet underströk vikten av att intresseledamöterna uppfattade sin uppgift på detta sätt och att de lät sitt agerande i domstolen bestämmas av denna grundsyn. Med hänsyn till det anförda fann utskottet i likhet med departementschefen att eventuella farhågor för att sammansättningsreglerna skulle kunna leda till att enskilda parter inte kunde få sin sak förutsättningslöst prövad i domstolen fick anses vara ogrundade.

Vid 1979/80 års riksmöte behandlade utskottet ett motionsyrkande med begäran om ändring i lagstiftningen om hyresnämnder och bostadsdomstol. Till stöd för yrkandet anfördes att det inte kunde anses tillfredsställande att intresseledamöterna är i majoritet i hyresnämnd och bostadsdomstol. Speciellt gällde detta i frågor som rör tvister och konkurrenssituationer mellan olika organisationer. Motionärerna syftade därvid på tvister enligt hyresförhandlingslagen. Enligt motionärerna borde i dessa fall hyresnämnd resp. bostadsdomstol bestå endast av lagfarna ledamöter.

Utskottet hänvisade i sitt av riksdagen godkända betänkande (LU 1979/80:32) till den ingående prövning av frågan om bostadsdomstolens sammansättning som föregick antagandet av lagen om bostadsdomstol. Vid besök på bostadsdomstolen hade utskottet inhämtat att skiljaktiga meningar förekommit endast i ringa omfattning under den tid domstolen verkat. Inte någon gång hade det inträffat att de lagfarna ledamöterna överröstats av intresseledamöterna. Enligt bostadsdomstolens uppfattning hade gällande domförhållningsregler fungerat väl.

Utskottet anförde att farhågorna för att domstolens sammansättning skulle leda till att enskild part inte skulle kunna få sin sak förutsättningslöst prövad hade, som utskottet förutsatte i 1974 års lagstiftningsärende, visat sig ogrundade. Något behov av lagändring sett från denna utgångspunkt förelåg enligt utskottets mening följaktligen inte. Inte heller hade förekommit något som gav belägg för påståendet i motionen att det skulle finnas behov av särskilda domförhållningsregler för mål enligt hyresförhandlingslagen. Utskottet hänvisade därvid bl. a. till att riksdagen på förslag av civilutskottet (CU 1979/80:13) avslagit motionärernas yrkande om en översyn av hyresförhandlingslagen.

I sammanhanget kan tilläggas att civilutskottet vid 1981/82 års riksmöte behandlade ett motionsyrkande med begäran om förslag till ändring i hyresförhandlingslagen. Civilutskottet (CU 1981/82:23) framhöll att gällande ordning har ansetts vara neutral till hyresgästernas val av intresseorganisation. Enligt civilutskottets mening uppfyllde den fortfarande dessa anspråk. Det kunde – med hänsyn bl. a. till att inte endast medlemmarnas intresse berörs – inte anses motiverat att slopa gällande krav på organisationens kvalifikationer. På civilutskottets hemställan avslag riksdagen motionsyrkandet.

Rättsfall angående jäv mot ledamot i bostadsdomstolen

Högsta domstolen har i ett beslut den 21 september 1982 (SÖ 2089, Ö 600/81) prövat frågan om förre ordinarie ledamoten i bostadsdomstolen och ordföranden i Hyresgästernas riksförbund Erik Svensson varit jävig vid ett av bostadsdomstolens avgöranden. Frågan togs upp av högsta domstolen som ett spörsmål om domvilla hade förekommit vid bostadsdomstolens avgörande av själva saken.

Bakgrunden var enligt högsta domstolens beslut i korthet följande. Hyresgästföreningen Kroken nr 5 i Stockholm ansökte hos hyresnämnden i Stockholm om fastställande av förhandlingsordning enligt hyresförhandlingslagen för fastigheten Kroken 5 mellan föreningen och fastighetsägaren, Aktiebolaget Familjebostäder. I beslut den 26 oktober 1979 avlog hyresnämnden föreningens framställning under hänvisning till 4 § hyresförhandlingslagen, eftersom förhandlingsordning redan gällde för fastigheten mellan fastighetsägaren och Hyresgästföreningen i Stor-Stockholm.

Föreningen anförde besvär i bostadsdomstolen. Med anledning av att föreningen i sin besvärslaga hade anfört jäv mot samtliga "intresserepresentanter för hyresgäster" i bostadsdomstolen tog domstolen till särskild prövning upp frågan om jäv mot bl. a. Erik Svensson, vilken hade kallats att delta i domstolens handläggning av målet. I beslut den 3 november 1980 fann domstolen, som därvid bestod av en lagfaren ledamot, att jäv inte förelåg mot Erik Svensson. Bostadsdomstolen avgjorde besvärsmålet genom beslut den 3 november 1980, i vilket beslut Erik Svensson deltog.

Föreningen ansökte om resning och anförde besvär över domvilla. Högsta domstolen anförde i huvudsak följande:

Vid bedömningen av frågan om jäv mot en intresseledamot måste givetvis hänsyn tas till dessa ledamöters särskilda ställning och det sätt på vilket de utses. Sålunda är det självklart att redan den omständigheten att ledamoten allmänt sett företräder en viss intressegrupp inte innebär att han är jävig vid handläggningen av mål där den ena parten tillhör denna intressegrupp. Såsom har understrukits i lagförarbetena (NJA II 1974 s 546) är det emellertid inte meningen att intresseledamöterna i sin dömande verksamhet skall känna sig bundna till det intresse de kan sägas representera. De skall liksom övriga ledamöter verka som självständiga domare och inte som företrädare för bestämda partsintressen.

Den ordning som gäller för tillsättningen av intresseledamöter leder ofrånkomligen till att sådana personer utses som är knutna till de förslagsställande organisationerna och som solidariserar sig med organisationens syften och är inställda på att verka för dem. Detta kan föranleda tvivel om en ledamots opartiskhet i fall då den talan som förs i målet kan uppfattas som ett angrepp mot den organisation ledamoten tillhör. Syftet med föreningens talan i målet har varit att föreningen skulle godtas som fastighetsägarens förhandlingspart i stället för Hyresgästföreningen i Stor-Stockholm. Föreningen synes inta den ståndpunkten att varje ledamot som har en närmare anknytning till hyresgäströrelsen redan på grund härav är jävig att handlägga en sådan talan.

Med anledning härav bör till en början framhållas att intresseledamöterna i bostadsdomstolen inte har till uppgift att representera sina organisationer. De skall företräda hela den ifrågasvarande intressegruppen utan avseende på organisationstillhörighet. Lagstiftningen bygger uppenbarligen på den förutsättningen att intresseledamöterna skall vara i stånd att opartiskt handlägga även tvister där direkta organisationsintressen står på spel, och det är inte förenligt med lagens reglering att generellt betrakta organisationsknutna ledamöter som jäviga i sådana tvister. Det torde med andra ord inte ha varit avsett att en sådan syn på jävsfrågan som när det gäller nämndeman i

fastighetsdomstol har kommit till uttryck i rättsfallet NJA 1978 s. 464 skall tillämpas på intresseledamot i bostadsdomstolen. En annan sak är att jäv givetvis kan föreligga om ledamoten har engagerat sig i den speciella tvistefråga som är föremål för domstolens prövning.

Ett godtagande av föreningens ståndpunkt i jävsfrågan skulle medföra vissa problem. Sålunda skulle det krävas att bostadsdomstolen – liksom hyresnämnderna – för tjänstgöring i mål av det slag det här är fråga om fick tillgång till ledamöter eller ersättare som stod utanför riksorganisationerna på marknaden. Det skulle sannolikt visa sig ganska svårt att finna sådana personer som i övrigt kunde anses uppfylla lagens kvalifikationskrav. Vidare skulle dessa ledamöter endast komma att tjänstgöra i domstolen i mycket begränsad omfattning och därmed inte förvärva önskvärd erfarenhet av den dömande verksamheten. Ett system med särskilda ledamöter för tvister av en viss typ skulle vidare kunna ge intryck av att intresseledamöterna har att verka för en viss parts intressen i målet, vilket strider mot vad som är syftet med intresserepresentationen i domstolen.

Mot bakgrund av det nu anförda bör den omständigheten att Svensson intog en ledande ställning i Hyresgästernas Riksförbund inte i och för sig anses ha inneburit att han var jävig att som intresseledamot delta i bostadsdomstolens prövning av föreningens besvärstalan. Någon annan omständighet som kan grunda jäv mot Svensson har inte anförts från föreningens sida.

Högsta domstolen lämnade besvären över domvilla avseende bostadsdomstolens beslut i själva saken utan bifall och avvisade föreningens talan i övrigt.

Utredningsförslag

Hyresrättsutredningen (Ju 1975:06) har i sitt slutbetänkande (SOU 1981:77) Hyresrätt 3 bl. a. lagt fram förslag om en hyresprocesslag. Enligt förslaget skall i princip alla hyrestvister enligt hyreslagen prövas av hyresnämnderna i första instans och med bostadsdomstolen som slutinstans. Därigenom kan man enligt utredningen på ett effektivt sätt tillgodogöra sig de specialkunskaper som, inte minst genom intresseledamöternas medverkan, finns i hyresnämnderna och bostadsdomstolen. I betänkandet föreslås vidare att samma handläggningsregler skall gälla vid hyresnämnderna och i bostadsdomstolen. En följd av den föreslagna nya lagen blir att även hyresnämnderna skall betraktas som domstolar. I övrigt läggs fram förslag om smärre ändringar när det gäller hyresnämndernas och bostadsdomstolens sammansättning i olika typer av mål.

Arrendelagskommittén (Ju 1975:04) anför i sitt slutbetänkande (SOU 1981:80) Arrenderätt 2 bl. a. att den instans- och fullföljdsordning som gäller för hyrestvister bör tjäna som förebild för arrendetvisternas del. Enligt kommittén kan bostadsdomstolens lagfarna ledamöter tillsammans med intresseledamöter, föreslagna av arrendemarknadens parter, bilda en arrendedomstol såsom andra och sista instans för arrendetvister. Kommittén förordar också att den hyresprocesslag som föreslagits av hyresrättsutredningen skall gälla även för handläggningen av arrendetvister.

De båda betänkandena har remissbehandlats och är f. n. föremål för beredning i justitiedepartementet.

Utskottet

Av de fyra motionsyrkanden om partssammansatta domstolar som utskottet behandlar i betänkandet tar två mera allmänt sikte på systemet med partssammansatta domstolar som sådant, medan två i huvudsak behandlar sammansättningen av hyresnämnder, arrendenämnder och bostadsdomstol. Sålunda begärs i motionerna 1981/82:1712 (fp) och 1982/83:2159 (m) en utredning av de partssammansatta domstolarnas funktion och sammansättning i olika typer av mål resp. en utvärdering särskilt med avseende på partsrepresentanternas inställning till den egna uppdragsgivarens intresse. I motionerna 1981/82:2065 (m) och 1982/83:362 (m) hemställs, i den förstnämnda motionen om en översyn av systemet med partssammansatta hyresnämnder och bostadsdomstol och i den sistnämnda om ändring i lagen om bostadsdomstol och lagen om arrendenämnder och hyresnämnder så att dessa instanser ges en sammansättning utan intresseledamöter.

De partssammansatta domstolar av betydelse som förekommer i Sverige är, förutom bostadsdomstolen samt hyres- och arrendenämnderna, arbetsdomstolen och marknadsdomstolen. Gemensamt för dessa är att de har ledamöter som skall representera olika gruppers sakkunskap och erfarenheter.

Arbetsdomstolen, som är den äldsta partssammansatta domstolen, tillkom redan år 1928. I arbetsdomstolen handläggs mål om tvist om kollektivavtal och vissa andra arbetstvister. Domstolen består av ordförande, vice ordförande och 16 andra ledamöter. Ordförande och vice ordförande skall vara lagkunniga och tre andra ledamöter skall ha särskild insikt i förhållandena på arbetsmarknaden. Övriga 13 ledamöter utses på sätt som närmare redovisats ovan (s. 3) efter förslag av arbetsmarknadens organisationer. I sin dömande verksamhet är arbetsdomstolen normalt sammansatt av sju ledamöter, nämligen ordförande, vice ordförande, en tredje ledamot samt två från vardera arbetsgivarsidan och arbetstagsidan.

Marknadsdomstolen inrättades den 1 januari 1971 och handlägger ärenden enligt konkurrenslagen, marknadsföringslagen och avtalsvillkorlagen. Domstolen består av ordförande och vice ordförande, som skall vara lagkunniga, samt tio andra ledamöter. Fyra av dessa andra ledamöter är särskilda ledamöter, tre för ärenden om konkurrensbegränsning och en för övriga ärenden. Av återstående sex ledamöter skall tre utses bland företrädare för företagarentressen och tre bland företrädare för konsument- och löntagarentressen. Marknadsdomstolen är beslutsför när ordföranden och fyra andra ledamöter är närvarande. I beslut skall delta lika antal ledamöter som företräder företagarentressen samt konsument- och löntagarentressen.

Flertalet tvister enligt hyreslagen och vissa andra lagar på bostadsområdet avgörs av hyresnämnderna. Hyresnämnden består av en lagfaren ordförande och två andra ledamöter av vilka den ene skall vara väl förtrogen med förvaltningen av hyres- eller bostadsrättsfastigheter och den andre väl förtrogen med hyresgästers förhållanden. – Arrendenämnderna är uppbyggda efter samma mönster som hyresnämnderna.

Bostadsdomstolen inrättades fr. o. m. den 1 juli 1975 som en central överinstans för ärenden som behandlats av hyresnämnd. Domstolen består av lagfarna ledamöter, en teknisk ledamot samt högst tolv intresseledamöter. Innan intresseledamot förordnas skall riksorganisation av bl. a. fastighetsägare eller hyresgäster beredas tillfälle att avge förslag. Bostadsdomstolen är domför antingen med sju ledamöter (den större sammansättningen) eller med fyra ledamöter (den mindre sammansättningen). Sammanträder domstolen i den större sammansättningen skall tre av ledamöterna vara lagfarna och fyra av dem vara intresseledamöter. Sammanträder domstolen i den mindre sammansättningen skall två av ledamöterna vara lagfarna och två vara intresseledamöter. Av intresseledamöterna skall två resp. en i princip företräda fastighetsägarintressen och lika många representera hyresgästintressen. Om ärendets beskaffenhet eller annat särskilt skäl föranleder det kan en av de lagfarna ledamöterna ersättas av en teknisk ledamot.

Utskottet vill till en början erinra om de uttalanden som gjordes då arbetsdomstolen inrättades. I propositionen som låg till grund för riksdagens beslut (prop. 1928:39) framhölls bl. a. vikten av att domstolen tillfördes erforderlig sakkunskap. Vidare anfördes att de ledamöter som utsetts efter förslag från arbetsmarknadsorganisationerna inte skulle ses som parternas intresserepresentanter i domstolen eller tjänstgöra som talesmän för de i tvisterna deltagande parterna. Liknande uttalanden har sedan återkommit i samband med de övriga partssammansatta domstolarnas tillkomst (prop. 1953:103 och 1970:57 betr. marknadsdomstolen samt prop. 1974:151 och LU 1974:36 betr. hyresnämnderna och bostadsdomstolen).

Också efter det att domstolarna inrättats har riksdagen prövat frågor om deras sammansättning. Sålunda framhölls i förarbetena till 1974 års lag om rättegången i arbetstvister (prop. 1974:77) bl. a. att den blandade sammansättningen i arbetsdomstolen visat sig ändamålsenlig och att det inte fanns anledning att gå ifrån denna ordning. I sammanhanget avvisades önskemål om att vissa i arbetsdomstolen orepresenterade huvudorganisationer skulle få rätt att bli företrädare. Därvid hänvisades bl. a. till att det var önskvärt att arbetsdomstolens sammansättning hålls så konstant som möjligt för att säkra kontinuiteten i dömandet. Vidare har näringsutskottet år 1978 konstaterat (NU 1978/79:6) att de ställningstaganden som gjorts i marknadsdomstolen av företrädarna för företagare- resp. konsument- och löntagareintressen gav vid handen att de inte uppträtt som partsrepresentanter i egentlig mening. Näringsutskottet ansåg det tillfredsställande att partsrepresentanterna inte agerat i egna intressen. Ett motionsyrkande om förstärkning av konsument-

och löntagarintressenas representation i marknadsdomstolen avlogs därmed av riksdagen på begäran av näringsutskottet. Slutligen har lagutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande LU 1979/80:32 avstyrkt bifall till ett motionsyrkande med begäran om ändring i sammansättningen av hyresnämnderna och bostadsdomstolen. Lagutskottet fann – bl. a. med hänvisning till vad som framkommit vid ett studiebesök på bostadsdomstolen – att det inte förelåg något behov av att ändra reglerna för bostadsdomstolens sammansättning. Inte heller fanns det enligt utskottets mening belägg för påståendet i motionen att det skulle finnas behov av särskilda domförhållningsregler för mål enligt hyresförhandlingslagen.

Arbetsmarknadsutskottet och näringsutskottet har yttrat sig över den nu aktuella motionen 1981/82:1712.

Arbetsmarknadsutskottet anser att de motiv som ligger bakom arbetsdomstolens nuvarande partssammansättning alltjämt är bärande. En allmänt hållen kritik av det slag som framförs i motionen och som innebär att arbetsdomstolen i sin dömande verksamhet skulle påverkas av obehöriga intressen kan arbetsmarknadsutskottet inte dela. Granskar man exempelvis arbetsdomstolens avgöranden under den senaste tioårsperioden då en av de icke representerade arbetstagarorganisationerna, Sveriges arbetares centralorganisation (SAC), varit part, finner man enligt arbetsmarknadsutskottet att SAC visserligen förlorat i vissa fall men vunnit i andra, därav även mål av principiell betydelse. Arbetsmarknadsutskottet avstyrker för sin del det i motionen framställda utredningsyrkandet.

Näringsutskottet anför att de synpunkter som framförs i motionen synes sakna aktualitet för marknadsdomstolens del. I yttrandet påpekas att det övervägande antalet ärenden i marknadsdomstolen inte har karaktären av tvistemål mellan enskilda parter utan grundas på ansökningar av KO eller NO. Näringsutskottet hänvisar till sitt betänkande från år 1978 och anför att marknadsdomstolens beslut under de senaste fyra åren inte synes ge anledning till någon ändring av den tidigare slutsatsen. Näringsutskottet erinrar också om att marknadsdomstolens sammansättning omprövades av riksdagen så sent som våren 1982 då ämbetsmannainslaget i domstolen förstärktes såvitt gäller handläggning av ärenden enligt konkurrenslagen. Sammanfattningsvis anser näringsutskottet att det inte finns skäl att låta marknadsdomstolen omfattas av en sådan utredning om partssammansatta domstolar som föreslås i motionen.

Lagutskottet kan ansluta sig till vad som sålunda anförts av arbetsmarknadsutskottet och näringsutskottet. Vad gäller hyresnämnderna och bostadsdomstolen har det enligt lagutskottets mening inte framkommit några nya omständigheter som motiverar att riksdagen nu bör inta en annan inställning än år 1980. Utskottet vill tillägga att hyresrättsutredningen och arrendelagskommittén numera överlämnat sina slutbetänkanden, varvid sistnämnda kommitté bl. a. föreslagit att en ny överinstans i arrendetvister, en partssammansatt arrendedomstol, skall inrättas. I övrigt innebär förslagen

inte några mera genomgripande förändringar beträffande nämndernas och bostadsdomstolens sammansättning. Ett bifall till motionsyrkandena i vad de avser dessa instanser skulle medföra att riksdagen i viss mån föregriper det beredningsarbete som f. n. pågår inom justitiedepartementet på grundval av betänkandena.

Med hänvisning till det ovan anförda finner utskottet sammanfattningsvis att det inte framförts några vägande skäl som talar för att en generell utredning eller utvärdering av partssammansatta domstolar bör komma till stånd eller att det föreligger behov av att särskilt se över eller ändra reglerna för sammansättningen av instanserna på bostadsområdet. Motionsyrkandena avstyrks därför av utskottet.

Hemställan

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionerna 1981/82:1712, 1981/82:2065, 1982/83:362 yrkande 2 och 1982/83:2159.

Stockholm den 15 februari 1983

På lagutskottets vägnar

PER-OLOF STRINDBERG

Närvarande: Per-Olof Strindberg (m), Lennart Andersson (s), Stig Olsson (s), Martin Olsson (c), Elvy Nilsson (s), Arne Andersson i Gamleby (s), Ingemar Konradsson (s), Mona Saint Cyr (m), Marianne Karlsson (c), Owe Andréasson (s), Stig Gustafsson (s)*, Allan Ekström (m), Sigvard Persson (c), Per Israelsson (vpk) och Margit Gennser (m)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservation

Per-Olof Strindberg, Mona Saint-Cyr, Allan Ekström och Margit Gennser (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar med "Utskottet vill" och på s. 17 slutar med "av utskottet." bort ha följande lydelse.

Lagutskottet vill för sin del framhålla följande. Enligt utskottets mening speglar de förevarande motionerna en på senare år alltmer utbredd oro för att partsrepresentanterna i de partssammansatta domstolarna och nämnderna inte skulle handla med den objektivitet som förutsatts vid instansernas tillkomst. Ett exempel på att partsrepresentants objektivitet satts i fråga

utgör det ovan (s. 11 f.) refererade rättsfallet angående jäv mot intresseledamot i bostadsdomstolen. Utskottet anser – i likhet med vad som kommit till uttryck i motionerna – att det för rättslivet är av avgörande betydelse att allmänheten uppfattar ledamöterna i domstolarna och nämnderna som oaväldiga och fristående från politiska och korporativa krafter. "Caesars hustru får ej ens misstänkas." Det borde därför saknas anledning att motsätta sig att en översyn görs av systemet med partssammansatta domstolar just i syfte att skapa klarhet i om det finns fog för den kritik som uttalats mot detta. Utskottet tillstyrker därför att en sådan översyn sker. Den omständigheten, att arbetsmarknadsutskottet och näringsutskottet i yttranden över motionen 1981/82:1712 avstyrkt bifall till denna, föranleder icke annat bedömande från lagutskottets sida. Översynen bör vara förutsättningslös och omfatta arbetsdomstolen, marknadsdomstolen och bostadsdomstolen samt hyresnämnderna och arrendenämnderna. Vad utskottet nu anfört bör med anledning av motionerna ges regeringen till känna.

dels att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionerna 1981/82:1712, 1981/82:2065, 1982/83:362 yrkande 2 och 1982/83:2159 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en översyn av systemet med partssammansatta domstolar.

Näringsutskottets yttrande

1982/83: 1 y

över motion om partssammansatta domstolar

Till lagutskottet

Lagutskottet har anmodat näringsutskottet att yttra sig över motion 1981/82:1712 av Torkel Lindahl (fp) och Gertrud Hedberg (fp).

I motionen hemställs att riksdagen skall hos regeringen hemställa om en utredning av partssammansatta domstolar i enlighet med vad som anförts i motionen, dvs. beträffande de partssammansatta domstolarnas funktion och sammansättning i olika typer av mål.

Till näringsutskottets beredningsområde hör frågor rörande en av de partssammansatta domstolarna, marknadsdomstolen. Beträffande denna får näringsutskottet anföra följande.

Marknadsdomstolens uppgifter m. m.

Marknadsdomstolen handlägger ärenden enligt lagen (1953:603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet (konkurrensbegränsningslagen) – vilken den 1 januari 1983 avlöses av konkurrenslagen (1982:733) –, enligt marknadsföringslagen (1975:1418) och enligt lagen (1971:112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor (avtalsvillkorslagen). Förfarandet regleras genom dessa lagar och genom lagen (1970:417) om marknadsdomstol m. m. (omtryckt 1982:751).

Marknadsföringslagen kompletteras i vissa hänseenden genom föreskrifter i konsumentkreditlagen (1977:981) och konsumentförsäkringslagen (1980:38) samt lagen (1978:763) med vissa bestämmelser om marknadsföring av alkoholdrycker och lagen (1978:764) med vissa bestämmelser om marknadsföring av tobaksvaror.

Enligt konkurrenslagen kan marknadsdomstolen i syfte att undanröja skadlig verkan av konkurrensbegränsning meddela en näringsidkare dels förbud att tillämpa bl. a. visst avtal eller avtalsvillkor, dels ålägganden av olika slag (säljåläggande, rättelseåläggande, prisåläggande). Innan förbud eller åläggande meddelas skall domstolen normalt först söka förhindra den skadliga verkan genom förhandling. Hittills – enligt konkurrensbegränsningslagen – har domstolens befogenhet på detta område inskränkts till att den kan föranstalta om förhandling och, om denna blivit resultatlös, anmäla saken för regeringen. Den nya konkurrenslagen innehåller också särskilda bestämmelser om företagsförvärv – inkl. fusioner – som medför att en

näringsidkare får en dominerande ställning på marknaden. I sista hand finns möjlighet för marknadsdomstolen att förbjuda ett sådant förvärv eller – i vissa fall – att ålägga näringsidkaren att avhända sig aktier eller egendom som han har förvärvat. Förbud och ålägganden av det sistnämnda slaget blir giltiga endast om de fastställs av regeringen. Marknadsdomstolen får också, nu och framgent, lämna dispens från de båda straffsanktionerade förbud, mot bruttoprissättning och mot anbudskarteller, som anges i såväl konkurrensbegränsningslagen som konkurrenslagen.

Enligt marknadsföringslagen kan marknadsdomstolen dels meddela en näringsidkare förbud mot vissa reklam- och andra marknadsföringsåtgärder, dels ålägga en näringsidkare att lämna viss information till konsumenterna, dels förbjuda en näringsidkare att sälja vissa skadliga eller otjänliga varor. Avtalsvillkorlagen ger domstolen befogenhet att förbjuda en näringsidkare att tillämpa vissa avtalsvillkor.

Förbud och ålägganden enligt de nämnda lagarna förenas normalt med vite. Utom såvitt gäller beslut som skall prövas av regeringen är marknadsdomstolen slutinstans i samtliga ärenden.

Frågor om förbud och ålägganden enligt konkurrensbegränsningslagen resp. konkurrenslagen tas upp efter ansökan av näringsfrihetsombudsmannen (NO). Enligt marknadsföringslagen och avtalsvillkorlagen är det på motsvarande sätt konsumentombudsmannen (KO) som för talan. Om NO eller KO för visst fall beslutar att inte göra ansökan finns i andra hand talerätt för sammanslutningar av konsumenter, löntagare eller näringsidkare. I fråga om konkurrensbegränsning resp. otillbörlig marknadsföring har även näringsidkare som berörs därav en sådan subsidiär talerätt.

Marknadsdomstolens sammansättning

Lagen om marknadsdomstol m. m. innehåller – i sin fr. o. m. den 1 januari 1983 gällande lydelse – i huvudsak följande bestämmelser om domstolens sammansättning.

Marknadsdomstolen består av ordförande och vice ordförande samt tio andra ledamöter. Alla utses för viss tid av regeringen. För varje ledamot utom ordföranden skall finnas en eller flera ersättare.

Ordföranden och vice ordföranden skall vara lagkunniga och erfarna i domarvärv. Fyra av de andra ledamöterna är särskilda ledamöter, tre för ärenden om konkurrensbegränsning och en för ärenden om marknadsföring och ärenden om oskäliga avtalsvillkor. Den sistnämnde skall ha särskild insikt i konsumentfrågor. Av de tre skall en vara lagkunnig och erfaren i domarvärv och två ha särskild insikt i näringslivets förhållanden.

Av övriga ledamöter skall tre utses bland företrädare för företagarentressen och tre bland företrädare för konsument- och löntagarintressen. Ordföranden, vice ordföranden och de särskilda ledamöterna får däremot inte utses bland personer som kan anses företräda sådana intressen.

Marknadsdomstolen är beslutför när ordföranden och fyra andra ledamöter är närvarande. I beslut skall delta lika antal ledamöter som företrädare företagarintressen samt konsument- och löntagariintressen, dvs. en, två eller tre av vardera kategorin. Av de särskilda ledamöterna deltar endast den eller de som har utsetts för sådant ärende som det är fråga om. Antalet ledamöter som deltar i ett beslut kan sålunda variera från elva till fem. Som marknadsdomstolens beslut gäller den mening varom de flesta ledamöter förenar sig; vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst.

Om marknadsdomstolens aktuella sammansättning kan följande noteras. De särskilda ledamöterna – som enligt lagens nuvarande lydelse endast är två – är professorer i företagsekonomi resp. i nationalekonomi. Av de övriga ledamöterna är en – liksom den ersättare som har utsetts för honom – tjänsteman hos Landsorganisationen i Sverige (LO), en – liksom ersättaren – tjänsteman hos Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och en – liksom två ersättare – tjänsteman hos Kooperativa förbundet (KF). I det sistnämnda fallet har som tredje ersättare utsetts en tjänsteman hos Centralorganisationen SACO/SR. De ledamöter som har utsetts bland företrädare för företagarintressen är tjänstemän – alla med juridisk utbildning – hos resp. Sveriges industriförbund, ett medlemsförbund i Sveriges grossistförbund och ett medlemsförbund i Sveriges köpmannaförbund. Bland ersättarna för dessa ledamöter finns representanter även för andra grenar av näringslivet, såsom jordbruket – som företräds av en tjänsteman hos Lantbrukarnas riksförbund (LRF) – och reklambranschen.

Historik och motivuttalanden

Marknadsdomstolen tillkom den 1 januari 1971, då lagen om otillbörlig marknadsföring trädde i kraft. Till utgången av år 1972 benämndes den marknadsrådet.

Marknadsdomstolens uppgifter enligt konkurrensbegränsningslagen ålåg t. o. m. år 1970 näringsfrihetsrådet, som hade inrättats enligt beslut år 1953 och var sammansatt enligt ungefär samma principer som marknadsdomstolen.

Enligt den proposition som låg till grund för inrättandet av näringsfrihetsrådet var det av vikt att såväl beprövad domarefarenhet som ekonomisk sakkunskap skulle finnas företrädd i rådet (prop. 1953:103 s. 261). För att rådet skulle få nödig förankring i de kretsar som närmast berördes av dess verksamhet borde inom rådet vidare finnas företrädare för såväl näringslivet som konsumenterna. Föredragande statsrådet underströk att näringslivets representanter i rådet väsentligen skulle ha till uppgift ”att hävda de synpunkter och uppfattningar som är representativa för företagavärlden i allmänhet”. De borde däremot icke uppfattas såsom representanter för de olika näringsgrenarnas särintressen. Föredraganden ansåg det dock sannolikt att de personer som kom i fråga hade anknytning till någon huvudgrupp

inom näringslivet; i första hand borde då utses personer med anknytning till industrin, detaljhandeln och jordbruksnäringen. Som suppleanter borde även fackmän med intressen inom grosshandeln och hantverket förordnas. Om det var angeläget att någon suppleants sakkunskap kom rådet till godo vid handläggningen av ett visst ärende, fanns möjligheten att någon av de ordinarie ledamöterna avstod från att delta, så att suppleanten i fråga fick träda in.

Konsumentkooperationen utövar företagsverksamhet av mångskiftande slag och skulle till följd härav kunna tänkas representerad på företagsidan, sade föredraganden. Man kunde emellertid, tillade han, inte bortse från att Kooperationen utgör en sammanslutning av konsumenter och att rörelsen ser som sin huvuduppgift att främja konsumentintresset. Rörelsens representant hade därför enligt hans mening sin naturliga plats på konsumentensidan. De övriga företrädarna för de allmänna konsument- och löntagarintressena borde vara personer med förankring i de stora löntagarorganisationerna.

Marknadsrådets – numera marknadsdomstolens – sammansättning behandlades i den proposition (prop. 1970:57) som innehöll förslag till lagstiftning om otillbörlig marknadsföring. Den enda principiella nyheten vid jämförelse med näringsfrihetsrådet var att en särskild ledamot med inriktning på konsumentfrågor tillkom. Föredragande statsrådet uttalade bl. a. (s. 164) att den inriktning på etiska normer som skulle präglade bedömningen av marknadsföringsärendena gjorde det angeläget att vid handläggningen av dem ha ett starkt inslag av representanter för konsumenternas och näringslivets intressen. Det förslag som förelåg om att en ledamot skulle ha särskild insikt i konsumentfrågor ansåg han från samma synpunkt vara välbetänkt.

Beträffande näringsidkarrepresentanternas funktion i marknadsrådet anförde föredraganden bl. a. följande. Han ville inte i första hand se dem som företrädare för särskilda branschintressen. Deras uppgift var snarare att tillföra rådet kännedom om de värderingar som rådde inom näringslivet i allmänhet. Det var genom dessa ledamöter som näringslivet skulle få inflytande på rättsbildningen. Med utgångspunkt i denna syn på näringslivsrepresentanternas ställning i rådet ansåg han inte att det i lagen om marknadsråd m. m. borde föreskrivas att företrädare för en viss bransch skulle delta i behandlingen av en viss typ av ärenden. Om företrädarna för konsument- och löntagarintressen gjorde föredraganden inget särskilt uttalande. Vad beslutsförelserna beträffar anförde han bl. a. att han utgick från att både vice ordföranden och den ledamot som skulle ha särskild insikt i näringslivets förhållanden resp. i konsumentfrågor i praktiken regelmässigt skulle komma att delta i marknadsrådets avgöranden, åtminstone i ärenden av större vikt.

I proposition 1981/82:165 med förslag till konkurrenslag – innebärande bl. a. att marknadsdomstolen skulle få som ny uppgift att beträffande vissa företagsförvärv pröva frågan om deras skadlighet – anförde föredragande

statsrådet bl. a. följande (s. 208). Domstolens nya arbetsuppgift gav anledning att överväga dess sammansättning. Den nya arbetsuppgiften kunde komma att omfatta ingående prövning av rättsligt och ekonomiskt svårutredda och svåröverskådliga frågor. Samtidigt kunde det ganska ofta krävas en hög grad av snabbhet i handläggningen. Den arbetsmässiga belastningen på domstolen kunde bli mycket stor i ett enskilt ärende. Mot bakgrund av det anförda var det ofrånkomligt att det tekniska inslaget i domstolen måste förstärkas genom att antalet särskilda ledamöter utökades. Lämpligen skedde detta genom att ytterligare två sådana ledamöter för konkurrensfrågor tillfördes domstolen (varvid för dessa ledamöter skulle gälla behörighetskrav i enlighet med vad som framgår av föregående avsnitt). Om man skulle kunna undvika riskerna för en splittrad praxis och omtagning av processen borde i fråga om konkurrensärenden den förstärkta ordningen med tre särskilda ledamöter gälla som ordinarie sammansättning. De citerade uttalandena upprepades som motiv till den ändring i lagen om marknadsdomstol som föreslogs i proposition 1981/82:195 med förslag till följdlagstiftning till den nya konkurrenslagen, m. m.

Tidigare riksdagsbehandling av frågor om marknadsdomstolens sammansättning

Näringsutskottet behandlade hösten 1978 (NU 1978/79:6) en motion om förstärkning av konsument- och löntagarintressenas representation i marknadsdomstolen. Motionen avstyrktes av utskottet och avslogs av riksdagen.

I betänkandet redovisades en undersökning av reservationer i marknadsdomstolen under tiden 1971–juni 1978. Därvid konstaterades bl. a.:

Marknadsdomstolen har från sin tillkomst år 1971 fram till halvårsskiftet 1978 avgjort 198 ärenden. Av dessa avgöranden har 157 varit helt enhälliga.

I nio fall har reservation förekommit beträffande motiveringen, medan domstolen har varit enig om utgången. — — —

När det gäller utgången har marknadsdomstolen alltså varit enig i 166 av de 198 ärendena. De 32 ärendena med reservation utgör ungefär en sjättedel av samtliga. I dispensärenden enligt konkurrensbegränsningslagen och i ärenden enligt avtalsvillkorslagen har enigheten varit nästan fullständig. Avgöranden enligt generalklausulen i konkurrensbegränsningslagen har föranlett reservation i sex fall av 19 och avgöranden enligt marknadsföringslagen i 24 fall av 142.

Det går knappast att urskilja något bestämt mönster i reservationerna. I [en åberopad uppsats av en juris studerande] sägs: "Det finns — — — inget som direkt tyder på att MD:s ledamöter är 'partsintressenter' i den meningen att de har röstat för en utgång i ärendet som har varit gynnsammare för deras respektive sida". Detta omdöme bekräftas av den något mera omfattande inventering som har redovisats här. Särskilt kan noteras att det är fler reservationer som härrör från en del av konsumentrepresentanterna vid tillfället i fråga än som härrör från hela gruppen konsumentrepresentanter.

(Motsvarande gäller än mer utpräglat beträffande företagarrepresentanterna.) Det sagda står i god överensstämmelse med vad marknadsdomstolens ordförande, justitierådet Peter Westerlind, har anfört i uppsatser om domstolen (här citerat från Svensk juristidning 1976, s. 423):

Det förhållandet att vissa ledamöter är utsedda bland företrädare för företagarintressen och vissa bland företrädare för konsument- och löntagarintressen bör inte uppfattas som att dessa ledamöter skulle så att säga utgöra partsrepresentanter för respektive intressekategorier, varvid den ena partssidan kanske skulle framstå som mindre positiv till konsumentskyddet än den andra. Ingen av ledamöterna är partsrepresentant i den meningen. Alla är i stället ansvarsbelastade domare, uppfordrade att opartiskt tillämpa den lagstiftning till bl. a. konsumentens skydd vilken är rättesnöret för marknadsdomstolens avgöranden.

Näringsutskottet anförde bl. a.:

Sammanfattningsvis tyder alltså genomgången av reservationerna dels på att marknadsdomstolens avgöranden präglas av en betydande enighet, dels på att förekommande reservationer snarare är uttryck för individuella bedömningar än för kollektiva reaktioner av intresserepresentanter. Utskottet vill betona att detta måste betraktas som tillfredsställande. Det får nämligen anses stå i god överensstämmelse med förarbetena till lagen om marknadsdomstol m. m. och med vedertagen uppfattning, om man på marknadsdomstolen applicerar vad föredragande statsrådet i propositionen år 1974 om inrättande av bostadsdomstolen uttalade om "intresseledamöterna" i denna: De är inte och skall inte uppfattas som företrädare för endera partens intressen. "De är meddomare som har att företa en objektiv bedömning av samtliga fakta i målet utifrån sina särskilda kunskaper och erfarenheter." Marknadsdomstolens ordförande har också mot bakgrund av sina erfarenheter gjort ett motsvarande konstaterande för marknadsdomstolens del ---.

I betänkandet NU 1981/82:55 lämnade näringsutskottet utan erinran regeringens förslag till ändrad sammansättning av marknadsdomstolen i samband med ikraftträdandet av den nya konkurrenslagen (se s. 4 f.). Förslaget antogs av riksdagen.

Näringsutskottet

Det i motion 1981/82:1712 framställda förslaget om en utredning rörande partssammansatta domstolar avser formellt även marknadsdomstolen. Denna nämns emellertid inte i motiveringen. De synpunkter som motionärerna anför synes också sakna aktualitet för marknadsdomstolens del.

Motionärerna talar om tvister som avgörs av partssammansatta domstolar. Det övervägande antalet ärenden i marknadsdomstolen har icke karaktären av tvistemål mellan enskilda parter utan grundas på ansökningar av konsumentombudsmannen (KO) – enligt marknadsföringslagen eller avtalsvillkorslagen – om att ett visst slags förbud eller åläggande skall meddelas en näringsidkare i konsumentkollektivets intresse. Endast i vissa fall är det hos marknadsdomstolen fråga om en relation mellan två enskilda parter. Det

gäller dels ärenden där en näringsidkare utnyttjar sin rätt att – när KO avstår – föra talan enligt marknadsföringslagen, dels vissa ärenden enligt konkurrensbegränsningslagen och motsvarande ärenden enligt den nya konkurrenslag som träder i kraft vid årsskiftet 1982-1983. I konkurrensbegränsningsärenden är det primärt näringsfrihetsombudsmannen som för talan, och ändamålet med de åtgärder som kan påyrkas är att främja en från allmän synpunkt önskvärd konkurrens inom näringslivet. Det torde knappast gå att finna exempel på att i ett ärende hos marknadsdomstolen har förekommit en sådan tredje part som åsyftas i motionen.

Beträffande de ledamöter i marknadsdomstolen som företräder företagaresp. konsument- och löntagarintressen har näringsutskottet – såsom framgår av det föregående – år 1978 konstaterat att deras ställningstaganden ger vid handen att de inte uppträder som partsrepresentanter i egentlig mening. Med hänvisning bl. a. till förarbetena till lagen om marknadsdomstol betecknade utskottet detta som tillfredsställande. Marknadsdomstolens beslut under de senaste fyra åren synes inte ge anledning till någon ändring av den tidigare slutsatsen.

Näringsutskottet vill också påpeka att marknadsdomstolens sammansättning har omprövats av riksdagen så sent som våren 1982. Den ändring som då beslöts innebär en förstärkning av ämbetsmannainslaget i domstolen såvitt gäller handläggning av ärenden enligt konkurrenslagen.

Sammanfattningsvis anser näringsutskottet att det inte finns skäl att låta marknadsdomstolen omfattas av en sådan utredning om partssammansatta domstolar som föreslås i motionen.

Stockholm den 26 oktober 1982

På näringsutskottets vägnar
NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Tage Sundkvist (c), Staffan Burenstam Linder (m), Lilly Hansson (s), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Sten Svensson (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Karl-Erik Häll (s), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Jörn Svensson (vpk), Birgitta Johansson (s), Per-Richard Molén (m) och Ivar Franzén (c).

Arbetsmarknadsutskottets yttrande

1982/83: 1 y

om partssammansatta domstolar

Till lagutskottet

Lagutskottet har begärt arbetsmarknadsutskottets yttrande över motion 1981/82:1712 av Torkel Lindahl (fp) och Gertrud Hedberg (fp). Arbetsmarknadsutskottet får med anledning härav anföra följande.

Motionen

Motionärerna begär en utredning om de partssammansatta domstolarnas funktion och sammansättning i olika typer av mål. De anser det vara otillfredsställande att sådana domstolar har att döma även i mål där en tredje part är inblandad utan att vara representerad i domstolen.

Arbetsdomstolen och dess sammansättning

Till utskottets beredningsområde hör verksamheten vid arbetsdomstolen som har partssammansättning.

Arbetsdomstolen är i sin dömande verksamhet normalt sammansatt av sju ledamöter. Av dessa är tre s. k. ämbetsmannaledamöter, nämligen ordföranden, vice ordföranden och en tredje ledamot. De utses av regeringen bland personer som inte kan anses företräda arbetsgivar- eller arbetstagarintressen. Dessa intressen företräds av övriga fyra ledamöter, två från arbetsgivar- och två från arbetstagersidan.

Arbetsdomstolen har betydligt fler ledamöter än de som deltar vid handläggningen av de enskilda målen. Antalet ordinarie ledamöter från arbetsgivarsidan uppgår sålunda till sju och motsvarande antal från arbetstagersidan till sex. De utses av regeringen enligt följande:

Antal	Utses på förslag av
4	Svenska arbetsgivareföreningen
1	Svenska kommunförbundet
1	Landstingsförbundet
1	(representerar staten som arbetsgivare och utses liksom ämbetsmannaledamöterna direkt av regeringen)
4	Landsorganisationen i Sverige
2	Tjänstemännens Centralorganisation.

För var och en av de ordinarie ledamöterna (utom domstolens tre ordförande) finns tre ersättare. De utses i samma ordning som ledamöterna med det undantaget att Centralorganisationen SACO/SR har rätt att föreslå två av ersättarna för tjänstemannaledamöterna.

Utskottet

Mot bakgrund av den aktuella motionens yrkande om utredning beträffande partssammansatta domstolar tar utskottet i detta yttrande upp frågan om arbetsdomstolens sammansättning. Som ovan redovisats är domstolen sammansatt av såväl ledamöter som skall vara fristående från partsintressena som företrädare för arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer.

Frågan om vilka arbetsmarknadsorganisationer som skall ha rätt att föreslå ledamöter i arbetsdomstolen övervägdes på nytt vid tillkomsten av 1974 års lag om rättegången i arbetstvister (se prop. 1974:77 s. 115–116). I det sammanhanget framfördes önskemål om att dittills orepresenterade huvudorganisationer på både arbetsgivar- och arbetstagar sidan skulle få rätt att bli företrädare i domstolen. Dessa önskemål avvisades emellertid. Som skäl härför anfördes att arbetsgivar- och arbetstagarledamöterna har till uppgift att tillföra domstolen sakkunskap om avtalsförhållanden och synsätt på arbetsmarknaden. De är således inte att betrakta som intresserepresentanter eller talesmän för parterna i målen.

Därutöver ansågs det önskvärt att arbetsdomstolens sammansättning inte växlar från mål till mål utan hålls så konstant som möjligt för att säkra kontinuiteten i dömandet. Detta leder till att endast ett fåtal organisationer kan bli representerade i domstolen. Vid valet mellan organisationerna har deras representativa bredd av naturliga skäl fått fälla utslaget liksom organisationernas möjligheter att vid kollektivavtalsförhandlingar och på annat sätt påverka rättsutvecklingen på arbetsmarknaden.

Utskottet anser att de motiv som ligger bakom arbetsdomstolens nuvarande partssammansättning alltjämt är bärande. En allmänt hållen kritik av det slag som framförs i motionen och som innebär att arbetsdomstolen i sin dömande verksamhet skulle påverkas av obehöriga intressen kan utskottet inte dela. Granskar man exempelvis arbetsdomstolens avgöranden under den senaste tioårsperioden då en av de icke representerade arbetstagarorganisationerna, Sveriges arbetares centralorganisation (SAC), varit part, finner man att SAC visserligen förlorat i vissa fall men vunnit i andra, därav även mål av principiell betydelse. Med tillägget att de allmänna reglerna om domarjäv även gäller vid arbetsdomstolen avstyrker utskottet därför för sin del det framställda utredningsyrkandet.

Stockholm den 26 oktober 1982

På arbetsmarknadsutskottets vägnar
FRIDA BERGLUND

Närvarande: Frida Berglund (s), Alf Wennerfors (m), Erik Johansson (s), Karin Andersson (c), Lars Ulander (s), Anders Högmark (m), Marianne Stålberg (s), Karin Flodström (s), Bengt Wittbom (m), Arne Fransson (c), Lahja Exner (s), Lars-Ove Hagberg (vpk), Gustav Persson (s), Ingrid Hemmingsson (m) och tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson (fp).